

Juhlapuhe Seinäjoen kauppapetuksen 50-vuotisjuhlassa Seinäjoen
Palvelualojen oppilaitoksen liikealan koulutusyksikössä 20.9.2002

MONIPUOLISTUVA JA KEHITTYVÄ KAUPPAOPETUS

Osaaminen yhteiskunnallisen kehityksen perustana – nyt ja ennen

Uuden vuos ituhannen Suomessa vallitsee – useimpien muiden sivistysmaiden tapaan – vakaa käsi-
tys siitä, että maamme kehityksen on entistä enemmän rakennuttava tiedon ja osaamisen varaan.
Istuvan hallituksen ohjelmassa jo todetaan, että Suomen ja suomalaisten tulevaisuus on vahvasti
riippuvainen osaamisesta, kyvystä hyödyntää osaamista ja luoda uusia innovaatioita. Tavoitteena on
rakentaa Suomesta tietoyhteiskunta, jossa tieto ja osaaminen ovat osa sivistystä ja keskeisin
tuotannontekijä.

Jotta tähän tavoitteeseen päästään, tiedosta ja osaamisesta on tultava koko kansakunnan asia. Vain
koko väestön osaamistason nostaminen tukee Suomen kehittymistä sivistyskansana ja Suomen kil-
pailukykyä. Yhtäläiset koulutusmahdollisuudet kuuluvat siten jokaiselle kansalaiselle asuinpaikasta,
iästä, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti.
Osaamiseen ja tietoon nojaava kehitys nähdään parhaaksi tavaksi hyödyttää maan kaikkia alueita
tasapuolisesti ja tarjota edelly tykset tarvittavien palveluiden turvaamiseksi.

Osaamisen ja sen taustalla olevan koulutuksen merkityksen korostuminen on luonteenomaista
ajalle, jossa yhteiskunta ja sen rakenteet muuttuvat voimakkaasti. Suomi on parhailaan siirtymässä
tai jo siirtynyt – tarkastelijasta ja hänen käyttämästään määritelmästä riippuen – kohti tietoyhteis-
kuntaa. Koulutusjärjestelmän on kehitettävä niin, että se pystyy tukemaan tätä prosessia. Viime
vuosikymmeneltä lähtien on toteutettukin useita tähän tähtääviä merkittäviä koulutuspoliittisia
uudistuksia ja kehitysprosessi jatkuu.

Kun menemme maamme historiassa puolitoista vuosisataa taaksepäin, löydämme myös sieltä mer-
kittävän yhteiskunnallisen muutoksen ajanjakson, alkutuotantoon perustuvan yhteiskunnan asteittai-
sen muuttumisen teollisuusyhteiskunnaksi. Tuolloin alkanut liberalismiin aika merkitsi piristysruis-
kettä kaikelle taloudelliselle toimeliaisuudelle. Ensimmäiset suuret teollisuus- ja liikeyritykset, pan-
kit ja vakuutuslaitokset perustettiin. Osake yhtiöstä tuli uusi yritysmuoto, täydellinen elinkeino-
vapaus säädettiin. Kehittyvät maa- ja meriyhteydet mahdollistivat ulkomaisen kaupan kasvun,
Suomi etsi ja löysi myös silloin tiensä Eurooppaan.

Kehityksen hallitsemisessa ja edistämisessä uskottiin jo tuolloin koulutuksen voimaan. Yleissivistä-
västä koulutuksesta huolehtimaan perustettiin lukioita erityisesti suurimpiin kaupunkeihimme, esi-
merkiksi Vaasaan ruotsinkielinen lukio v. 1844 ja suomenkielinen Vaasan lyseo v. 1880. Turkuun
perustettiin kauppakoulu v. 1839 ja toinen heti perään Vaasaan v. 1843, molemmat ruotsinkielisinä.
Tekniikan opetuksesta huolehtivat reaalkoulut aloittivat v. 1849 toimintansa samanaikaisesti Hel-
singissä, Turussa ja Vaasassa. Pohjanmaalla oltiin siis kehityksen kärjessä. Tuon ajan väestö- ja
yhdyskuntarakenteen mukaisesti koulutustarjonta Pohjanmaalla keskittyi ymmärrettävästi Vaasaan.

Seinäjoki kaoppaopetuksen piiriin

Tullaanpa sitten 1800-luvun puolivälistä viime vuosisadan puoliväliin. Siellä erityisesti vuosi 1952 muodostui merkittäväksi Suomen sodanjälkeisessä historiassa. Sotakorvaukset saatiin tuolloin päätökseen. Korvausten raskaudesta huolimatta ne merkitsivät lopulta huomattavaa piristysruisketta maamme teollisuudelle ja elinkeinoelämälle yleensäkin. Suomi järjesti laajaa tunnustusta saaneella tavalla ”kaikkien aikojen olympialaiset” ja nousi näin sodan aikaisesta ahdingosta uudelleen kansakunnaksi kansakuntien joukkoon. Ja vielä: Armi Kuusela valittiin ensimmäiseksi Miss Universumiksi. Tämän tapahtuman tuoma PR –arvo maallemme on ehkä vasta nyt 50 vuoden kuluttua täysimääräisesti tajuttu.

Elinkeinoelämän yleinen elpyminen, palvelusektorin kasvu ja opiskeluikään tulossa olevat suuret ikäluokat merkitsivät myös kaoppaopetuksen voimakasta laajenemista 1950- ja 1960-luvuilla. Syntyi 70 oppilaitokseen noussut kaoppaoppilaitosten verkosto, joka kattoi alueellisesti koko maan. Oli luonnollista, että Seinäjoki voimakkaasti kehittyvänä ja erityisesti kaupan alalla uusia toimintoja saavuttavana kauppalana tuli tämän verkoston osaksi. Mainittuna vuonna 1952 perustettiinkin Seinäjoen kaoppakoulu, oppilaitosta täydennettiin opisto-osastolla v. 1956 ja edelleen ylioppilasosastolla v. 1961. Perustamisessa oli paikkakunnan elinkeinoelämä vahvasti mukana, historia toteaa hankkeen todelliseksi voimahahmoksi kaoppaneuvos Lauri Koiviston. On mielenkiintoista todeta, että kaoppaneuvos Koivisto oli myös keskeisesti mukana, kun Vaasan Kaoppakorkeakoulua puolitosta vuosikymmentä myöhemmin oltiin perustamassa. Tähän päivään asti säilynyt totuus onkin, että koulutusta on maakuntiin saatu vain alueen toimijoiden sitkeällä ja määrätietoisella työllä. Ja mitä korkeammasta koulutuksesta on kyse, sitä kovempia ponnistuksia on edellytetty.

Kaupan alan koulutus säilytti rakenteelliset muotonsa 1990 –luvun alkuun saakka. Uudistamista ja kehittämistä toki tapahtui. Kehitystyö näkyi ennen kaikkea lisääntyneinä erikoistumismahdollisuuksina. Atk-linja ja datanomikoulutus, pankkilinja, kirjastolinja ja matkailulinja ovat esimerkkejä suunnista, joihin opiskelija voi opiskelunsa painottaa. Kurssiosaston antama aikuisväestön täydennyskoulutus puolestaan edusti elinikäisen oppimisen mahdollistavaa koulutuksellista tuotekehitystä.

Vuoden 1989 koulutusvisio

Vuotta 1989 voidaan pitää merkkipuotena maamme suurimmalle koulutuspoliittiselle uudistukselle sitten 1960-luvun, jolloin päätökset peruskoulun toteuttamisesta ja korkeakoululaitoksen (nykyisen yliopistolaitoksen) alueellisesta laajenemisesta tehtiin. Helmikuussa mainittuna vuonna opetusministeri Christoffer Taxellin johdolla Finlandia -talossa pidetyssä seminaarissa esitettiin huikea koulutusvisio maamme koko peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittämiseksi. Suunnitelman keskeiset elementit olivat peruskoulun jälkeinen koko ikäluokalle tarkoitettu nuorisokoulu ja yliopistojen rinnalle tulevat ammattikorkeakoulut.

Nuorisokoulussa oli tarkoitus sulauttaa yhteen lukio ja silloinen alempi keskiaste. Suunnitelma ei kuitenkaan saavuttanut merkittävää kannatusta ja se ei sellaisenaan toteutunutkaan. Yleissivistävää lukiota ja ammatillista koulutusta kehitettiin rinnakkaisina järjestelminä. Ammatillisessa koulutuksessa tutkinnot tulivat pääsääntöisesti kolmivuotisiksi ja uusiutuivat myös sisällöltään perusteellisesti. Kaupan alan tutkintoja ovat merkonomin ja datanomin tutkinnot, jotka molemmat ovat edustettuina myös Seinäjoen Palvelualueen oppilaitoksen liikealan koulutusyksikössä. Paikallisesti nuorisokouluesitykseen sisältynyttä yhtenäiskouluideaa sen sijaan on toteutettu rinnakkaisjärjestelmän

puitteissa: lukiolaiset voivat sisällyttää ohjelmaansa kursseja ammatillisista oppilaitoksista ja ammatillisissa oppilaitoksissa on mahdollista suorittaa oman varsinaisen tutkinnon ohella myös ylioppilastutkinto. Täällä Seinäjoella nuorisokouluideaa toteutetaan hyvin systemaattisesti lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten muodostaman yhteistyöverkoston puitteissa. SeNuko –verkostomalli tarjoaa peruskoulusta yliopistoon, ammattikorkeakouluun tai suoraan työelämään tähtäävälle opiskelijalle mahdollisuuden rakentaa hyvinkin henkilökohtainen opiskeluohjelma omista tavoitteistaan lähtien.

Ammattikorkeakoulut – merkittävä koulutustason nousu erityisesti kaupan alalla

Toisin kuin nuorisokoulu, ajatus ammattikorkeakouluista otettiin heti alusta alkaen suorastaan innostuneesti vastaan. Nykyisen yliopistoverkoston synnyttyä ja vakiinnutettua asemansa maakuntiin jäi vielä runsaasti paineita korkeakoulutasoisen koulutuksen laajentamiseksi. Opetusministeriön linjavalinnaksi Finlandia -talon seminaarin myötä tuli, että korkeakoulutuksen kasvu haluttiin pääosin suunnata perinteisten yliopistojen sijasta uusimuotoisiin, yliopistoja enemmän käytäntöön suuntautuneisiin ammattikorkeakouluihin. Tavoitteena oli myös vahvistaa alueellista kehitystä asettamalla ammattikorkeakoulujen tehtäväksi yhteistyö pienten ja keskisuurten yritysten sekä hyvinvointipalvelujen tuottajien kanssa. Ammattikorkeakoulujen päätehtäväksi on määritelty korkeakoulutasoinen ammattisuuntautunut koulutus, mutta työelämän tarpeista lähtevä soveltava tutkimus- ja kehitystyö on tämän ohella ammattikorkeakoulujen nopeasti kehittyvä toiminta-alue. Ammattikorkeakoulut toimivat selvästi yliopistoja alueellisemmalta pohjalta. Koulutuksen osalta tämä näkyy sekä rekrytoinnissa että valmistuneiden sijoittumisessa työelämään. Myös ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyössä on keskeistä toiminnan alueellisuus, oman toiminta-alueen, erityisesti sen PK -teollisuuden ja palvelutuotannon tukeminen. Kaupan alan koulutukselle ammattikorkeakoulujärjestelmän tulo oli erittäin merkityksellinen. Tätä kuvastaa pelkästään jo se, että maamme 30 ammattikorkeakoulusta kaupan ja hallinnon ala on edustettuna niistä 26:ssa.

Ammattikorkeakoulujen perustamisvaiheen aikoihin yliopistojen taholta järjestelmää kohtaan osoitettiin runsaasti epäilyksiä, esiintyi selvää vastustustakin. Varsinaisesti vastustus oli kuitenkin enimmäkseen periaatteellista, sillä paikallisesti tehtiin alusta alkaen monenlaista käytännön yhteistyötä. Sanoitinkin asiantilan tuohon aikaan eri yhteyksissä lauseella ”yliopistopiireissä ammattikorkeakouluja vastustetaan valtakunnallisesti, mutta paikallisesti ja alueellisesti tehdään merkittävää yhteistyötä”. Omassa toiminnassani – ja Vaasan yliopiston toiminnassa yleisemminkin – yhteistyö ammattikorkeakoulujen kanssa on ollut johtajatuksena alusta alkaen. Näin jälkikäteen onkin mieluisaa todeta, että voin olla suunnitelmien alkuvaiheessa tavalla tai toisella tekemisissä kaikkien entisen Vaasan läänin alueella virinneiden ammattikorkeakouluhankkeiden – sekä sittemmin toteutuneiden että toteutumatta jääneiden – kanssa. Toteutumatta jääneistä mielenkiintoisimmat olivat kolmen Pohjanmaan alueelle yhteiseksi ajateltu ”Insinööriammattikorkeakoulu” ja vastaava kaupan alan ammattikorkeakoulu. Osoittautui kuitenkin pian, että tämä Opetusministeriön visioon sisällyntynyt yhden alan ammattikorkeakoulun malli sai väistyä monialaisten, maakuntakeskuksiin vahvasti tukeutuvien ratkaisujen tieltä. Ammattikorkeakoulujen aloitettua toimintansa yhteistyö on jatkunut molempia osapuolia hyödyttävällä tavalla. Voin liioittelematta sanoa, että esimerkiksi Vaasan yliopiston tekniikan alan kehitykselle ja valtioneuvoston siunauksen saamalle itsenäistymiselle tiivis yhteistyö ammattikorkeakoulujen kanssa mm. Technobothnia -laboratorion puitteissa on ollut suorastaan välttämätön edellytys.

Seinäjoki on ollut ammattikorkeakoulukehityksen eturintamassa koko ajan. Ammattikorkeakoulu sai kokeiluluvan ensimmäisten oppilaitosten ryhmässä v. 1992. Samoin v. 1996, kun ensimmäiset ammattikorkeakoulut vakinaistettiin, Seinäjoen ammattikorkeakoulu oli mukana. Viime talvena Opetusministeriö myönsi ensimmäiset luvat ammattikorkeakoulujen jatkotutkinto-ohjelmien kokeilulle. Seinäjoen ammattikorkeakoulu oli tässäkin mukana luvan saajana. Toteutus PK – sektorin yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen jatkokoulutusohjelmassa alkaa syksyllä 2003.

Ammattikorkeakoulujen tulon epäillen tai vastustaen suhtautuvat tahot esittivät pelkonaan, että uudistuksesta tulee nimellinen, pahimmillaan vaihdetaan vain oppilaitosten nimikyltit ilman todellista sisällöllistä uudistusta ja kehitystä. Pelko on kuitenkin osoittautunut turhaksi. Kuten rehtori Tapio Varmola on eri yhteyksissä todennut, nimenomaan kaupan alalla uudistus on ollut todella merkittävä. Kaksivuotisesta merkonomikoulutuksesta on siirrytty kolme- ja puolivuotiseen tradenomikoulutukseen, alalle on luotu tieteellistä jatkotutkintoa edellyttävä yliopettajajärjestelmä sekä tutkimus- ja tuotekehitystyö on tullut kiinteäksi osaksi toimintaa.

Tradenomien jatko-opintomahdollisuuksista

Olen päässyt läheltä seuraamaan ammattikorkeakoulujen toimintaa erityisesti perustutkinnon jälkeiseltä osalta. Korkeakoulujen arviointineuvoston asettaman erikoistumisopintolautakunnan puheenjohtajana olen päässyt toteamaan sen innovatiivisuuden ja sekä teoreettisen että työelämäsuuntaisen relevanssin, jota parhaat, erikoistumisopintojen rekisteriin merkityt ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinto-ohjelmat edustavat. Kun Korkeakoulujen arviointineuvosto antoi lausuntonsa Opetusministeriölle jätetyistä jatkotutkintohakemuksista, olin tässä työssä mukana PK – sektorin yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen jatkokoulutusohjelman osalta. Pääosaltaan ja erityisesti parhaimmat suunnitelmat olivat mielenkiintoista luettavaa. Ammattikorkeakoulun jatkotutkinnosta voidaankin todeta, että se on tavoitteiltaan ja rakenteeltaan varsin omaleimainen ja siten ”ammattikorkeakoulumainen”. Tutkinto on hyvin työelämälähtöinen, alueen ja sen elinkeinoelämän tarpeista lähtevä. Kolmasosan tutkinnosta muodostava (miehellään opiskelijan omaan työpaikkaan liittyvä) kehittämistehtävä on tässä keskeisellä sijalla. Muut opinnot tukevat tiivistä tätä kehittämistehtävää. Jatkotutkintojärjestelmän tavoitteena on myös luoda uusia muotoja ammattikorkeakoulujen ja alueen yritysten väliselle yhteistyölle ja edistää ammattikorkeakoulujen T&K –toimintaa. Tärkeä oli tässä yhteydessä myös havainto siitä, miten runsaasti ammattikorkeakouluissa on jo 10 vuoden toiminnan jälkeen tutkijakoulutuksen saanutta opettajakuntaa.

Maamme korkeakoulujen tutkintojärjestelmää ollaan jälleen uudistamassa sopeuttamalla se Sorbonnen – Bolognan julistusten mukaiseen kaksiportaiseen malliin. Yliopistojen osalta se merkitsee alemman tutkinnon selkeyttämistä ja selväpiirteisen kaksivuotisen maisteriosion luomista ylempään tutkintoon. Ammattikorkeakoulujen osalta tarvittaneen jatkotutkintojen vakinaistaminen ja sekä perustutkinnon että jatkotutkinnon aseman täsmällisempi määrittely tutkintojärjestelmän osana. Osana tutkintorakennekeskustelua ovat entistä voimakkaammin nousseet esiin siirtymiset ja siirtymismahdollisuudet eri korkeakoulusektoreiden välillä. Kaupan alalla tämä kulminoituu tradenomien mahdollisuuteen maisteriopintoihin yliopistossa. Tällä hetkellä järjestelmä ei toimi. Jatkaessaan opintojaan yliopistossa tradenomi joutuu suorittamaan n. 80% tutkintoon kuuluvista opinnoista monivuotisista alan aikaisemmista opinnoistaan huolimatta.

Ammattikorkeakoulun jatkotutkinnosta huolimatta yliopistojen tarjoamaa lisäopintoväylää kuitenkin edelleen tarvitaan. Jatkotutkintojen tarjoamat mahdollisuudet ovat määrällisesti vähäiset ja alal-

taan kapeat. Lisäksi tuntuisi luonteelta, että nyt luodun ammattipainotteisen jatkotutkintoväylän rinnalla ammattikorkeakoulututkinon suorittaneella olisi mahdollisuus valita myös teoreettisempi, tieteellisesti painottunut jatkotutkintovaihtoehto, yliopistollinen maisterin tutkinto. Tällöin on kuitenkin luovuttava aiempien opintojen kurssikohtaisesta hyvityslinjasta, uusi koulutus on selkeästi rakennettava jo suoritettun tutkinon pohjalle. Ratkaisun voi muodostaa esimerkiksi tarkoitusta varten laadittu erillinen maisteriohjelma tai opiskelijan tulo yliopiston yleiseen maisteriohjelmaan erityisten siltaopintojen kautta. Problematiikkaa on alustavasti käsitellyt mm. viime talvena raporttinsa jättänyt Korkeakoulujen arviointineuvoston maisteriopintojen arviointiryhmä. Jos tällainen järjestelmä halutaan luoda ja siitä halutaan toimiva, niin on pidettävä huoli siitä, että tradenomilta mais teriopintoihin kuluva aika ei olennaisesti poikkeaa maisteriopintojen yleisestä suoritusajasta.

Lopuksi

Olen tässä puheenvuoroni loppuosassa käsitellyt eräitä ajankohtaisia ammattikorkeakouluihin liittyviä kysymyksiä erityisesti siltä osin kuin ne koskevat kaupan alan opetuksen kehitystä yleisesti ja Seinäjoella erityisesti. Moni asia on jäänyt tässä vielä käsittelemättä. Mikä on tutkimuksen ja kehitystyön rooli ammattikorkeakoulun toiminnassa? Alkaako ammattikorkeakoulujärjestelmä aikaa myöten itse kouluttaa ainakin osan opettajakunnastaan? Ammattikorkeakoulun rooli laajemmin alueensa kehittäjänä? Työnjako- ja yhteistyökysymykset yliopistojen ja muiden ammattikorkeakoulujen kanssa? Jne. Laajuutensa ja syvemmän yleisen korkeakoulupoliittisen luonteensa takia kysymykset jäävät jossakin muussa yhteydessä myöhemmin mahdollisesti käsiteltäviksi.

Seinäjoen kaupan alan koulutus on saavuttanut 50 vuoden iän. Koulutus on monipuolistunut ja kehittynyt muutenkin voimakkaasti. Viimeiset 10 vuotta koulutuksessa on ollut mukana myös korkeakoulutaso, jonka edustajana Seinäjoen ammattikorkeakoulu kuuluu maamme ammattikorkeakoulujen eturiviin. Toivotan Seinäjoen kauppaopetukselle sen kaikilla tasoilla jatkuvaa kehitystä ja uusia menestyksen vuosia toiselle 50-vuotiskaudelle lähettäessä.